

УДК 378.147.091.33-027.22:159.9(075.8)

ББК 74.580.252+88.3я73

Г65

*Рекомендувала вчена рада Кам'янець-Подільського
національного університету імені Івана Огієнка,
протокол № 11 від 29 листопада 2022 року*

Рецензенти:

Гуляс Інеса Антонівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри психології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Івашкевич Едуард Зенонович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри загальної психології і психодіагностики Рівненського гуманітарного університету

Рудзевич Ірина Леонідівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психолого-медико-педагогічних основ корекційної освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Гончарук Н.М., Онуфрієва Л.А., Чайковська О.М.

Г65 **Експериментально-дослідницька переддипломна практика:** методичні рекомендації для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 053 Психологія [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. 33 с.

Електронна версія методичних рекомендацій доступна за покликанням:

URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/6878>

Методичні рекомендації до експериментально-дослідницької переддипломної практики розроблено відповідно до освітньої-професійної програми «Психологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Методичні рекомендації містять інформацію про мету, завдання, зміст, організаційні особливості та форми звітності експериментально-дослідницької переддипломної практики.

УДК 378.147.091.33-027.22:159.9(075.8)

ББК 74.580.252+88.3я73

© Гончарук Н.М., Онуфрієва Л.А., Чайковська О.М., 2022

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
1. Мета і завдання практики	5
2. Вимоги до баз практики та їх перелік	6
3. Перелік визначених компетентностей, форми та методи контролю рівня сформованості компетентностей	7
4. Терміни проходження практики	8
5. Організація проведення практики	9
6. Зміст практики	13
7. Індивідуальні завдання	18
8. Вимоги до звіту про практику	21
9. Критерії оцінювання результатів практики та визначення рівня сформованості компетентностей	23
10. Порядок підбиття підсумків практики.....	27
ЛІТЕРАТУРА.....	28
ДОДАТКИ.....	30

ПЕРЕДМОВА

Експериментально-дослідницька переддипломна практика є невіддільною складовою освітньо-професійної програми підготовки психологів, основне завдання якої – закріплення теоретичних знань, отриманих у процесі навчання, формування у майбутнього психолога професійного вміння приймати самостійні рішення в певних соціальних умовах, оволодіння здобувачами вищої освіти сучасними методами, формами організації своєї діяльності.

У методичних рекомендаціях відображено інформацію про організаційні особливості проходження практики, її мету, основні завдання, особливості проведення та вимоги до підведення підсумків виробничої експериментально-дослідницької переддипломної практики здобувачів спеціальності 053 Психологія. Програму експериментально-дослідницької переддипломної практики укладено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 08 квітня 1993 р. №93, Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, затвердженого вченою радою К-ПНУ імені Івана Огієнка від 30 серпня 2021 р. №10, Положення про організацію освітнього процесу в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка.

Міждисциплінарні зв'язки: основи наукових досліджень, математичні методи в психології, експериментальна психологія.

1. Мета і завдання практики

Мета експериментально-дослідницької переддипломної практики – здобуття фахових компетенцій щодо методології наукової діяльності, опанування методикою наукових досліджень, поглиблення практичних умінь і навичок з експериментальної психології.

Практика передбачає виконання таких **завдань**:

- набуття практичного досвіду, навичок організації та проведення емпіричних досліджень;
- аналіз та узагальнення теоретичного й емпіричного матеріалу для написання кваліфікаційної роботи;
- здійснення добору, адаптації та розроблення методичного інструментарію відповідно до проблеми наукового дослідження;
- формування навичок комплексного використання психологічного інструментарію;
- систематизація отриманої емпіричним шляхом інформації з наукових джерел;
- оцінювання ефективності застосування експериментальних методик;
- закріплення навичок самостійної роботи у якості наукового пошукувача;
- дотримання етики експериментальних досліджень.

2. Вимоги до баз практики та їх перелік

Необхідність підвищення якості підготовки фахівців у сфері психології потребує особливої уваги до баз, на яких проходять практику майбутні фахівці. Базовий заклад має відповідати всім умовам, які забезпечують формування відповідних фахових компетенцій майбутніх фахівців. Серед них: необхідний кваліфікаційний рівень керівників від баз практики, достатній досвід їхньої практичної діяльності, обладнані робочі і навчальні психологічні кабінети, оснащена навчально-матеріальна база, відповідність санітарно-гігієнічним і технічним нормам.

Базовими для проходження експериментально-дослідницької переддипломної практики є наукові та науково-дослідницькі лабораторії, заклади освіти (вищої, загальної середньої), навчально-виховні комплекси, спеціалізовані загальноосвітні школи, ліцеї, професійні коледжі, центри дитячої та юнацької творчості й інші організації, які мають у своїй структурі науково-дослідні підрозділи. З усіма базами практики університет укладає договори за формою, визначеною у Положенні про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 08.04.1993 року за №93. Тривалість їхньої дії може визначатися періодом цього виду практики або продовжуватися до п'яти років, що погоджується договірними сторонами.

Бази практики повинні відповідати вимогам програми і бути придатними для виконання групової експериментальної роботи, що дає змогу сформулювати експериментальну вибірку. Виходячи з цього, окремою умовою проходження практики у базових закладах є наявність груп, які дають змогу реалізовувати можливість проведення групових форм експериментальної діяльності.

Для успішного вирішення цих завдань необхідне розуміння здобувачами вищої освіти ролі базового закладу для забезпечення професійного розвитку. Їхнє завдання – отримати необхідні професійні компетенції й опанувати інноваційні технології професійної діяльності. Зважаючи на це, майбутні фахівці мають можливість самостійно обирати для себе місце проходження практики з того переліку, що відповідає географії укладених договорів.

3. Перелік визначених компетентностей, форми та методи контролю рівня сформованості компетентностей

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій і методів психологічної науки та характеризується комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК 2 Знання і розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 3 Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 4 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 5 Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 6 Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК 7 Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК 4 Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати й узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

СК 7 Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки і рекомендації.

СК 9 Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну діяльність відповідно до запиту.

СК 13 Здатність до володіння розумінням взаємодії людини і технічних пристроїв та закономірностей управлінської діяльності.

СК 14 Здатність до забезпечення психологічного консультування, коучингу і тренінгу, спрямованих на вирішення проблем клієнта.

Програмні результати навчання відповідно до освітньої (освітньо-професійної / освітньо-наукової) програми:

ПР1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПР3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

ПР5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги

ПР6. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.

ПР9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.

ПР11. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.

ПР12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.

ПР20. Здійснювати планування, організовувати і забезпечувати проведення психологічного консультування, коучингу і тренінгу, спрямованих на вирішення проблем клієнта.

4. Терміни проходження практики

На проходження експериментально-дослідницької переддипломної практики відводиться 180 навчальних годин. Кількість кредитів ЄКТС – 6. Практика триває 4 тижні (або 20 робочих днів). Форма підсумкового контролю – диференційований залік.

5. Організація проведення практики

5.1. Права та обов'язки керівників практик від кафедр

Безпосереднє керівництво практикою здійснюють викладачі кафедри загальної та практичної психології, котрі мають психологічну освіту та досвід роботи на посаді психолога понад 3 роки або викладацький стаж роботи в закладах вищої освіти.

Обов'язки керівників практики від кафедри загальної та практичної психології:

- перед початком експериментально-дослідницької переддипломної практики проконтролювати підготовленість закладів, на базі яких проводиться практика;
- надавати допомогу в складанні індивідуального плану роботи;
- повідомити здобувачів вищої освіти про систему звітності за програмою практики, вимоги до оформлення звітів;
- проводити консультації для здобувачів вищої освіти з організаційних, методичних питань практики;
- у тісному контакті з керівником практики від базової установи забезпечувати високу якість її проходження згідно з програмою;
- контролювати виконання здобувачами вищої освіти правил внутрішнього трудового розпорядку та відвідування бази практики.

5.2. Права та обов'язки керівників від баз практик

Керівники від баз практик знайомлять здобувачів вищої освіти з проблематикою і специфікою психологічної експериментально-дослідницької роботи у закладі, інформують про напрями роботи наукових, науково-дослідних лабораторій (відділів), надають допомогу в

організації виконання експериментальних завдань. В обов'язки керівників від баз практики входить:

- створити необхідні умови для якісного виконання здобувачами вищої освіти програми практики;
- здійснювати методичне керівництво і надавати допомогу в отриманні необхідних матеріалів як для виконання програми практики, так і для підготовки кваліфікаційної роботи;
- контролювати роботу здобувачів вищої освіти і дотримання ними трудової дисципліни;
- перевіряти звіти з практики, давати письмові характеристики на здобувачів вищої освіти з оцінкою їхнього ставлення до роботи, дотримання ними трудової дисципліни, рівня теоретичної і практичної підготовки.

5.3. Права та обов'язки здобувачів вищої освіти на практиці

Права та обов'язки здобувачів вищої освіти:

- до початку практики отримати від керівника практики від кафедри загальної та практичної психології консультації щодо оформлення всіх необхідних документів;
- своєчасно прибути на базу практики;
- у повному обсязі виконувати всі завдання, що передбачені програмою практики;
- сумлінно виконувати програму практики, намагатись розширити свої знання та навички, виконувати завдання і доручення керівників від бази практики;
- відвідувати консультації згідно встановленого графіку;
- вести щоденник практики, у якому відображаються результати виконаної роботи;
- нести відповідальність за виконану роботу;
- своєчасно скласти диференційований залік з практики.

5.4. Правила техніки безпеки

Вимоги безпеки перед початком роботи

Здобувач вищої освіти до початку практики:

- отримує інформацію під час настановної конференції щодо завдань, змісту практики й оформлення необхідної документації;
- одержує направлення на практику та бланки необхідних документів для роботи у якості практиканта;
- отримує вступний інструктаж з охорони праці та безпеки життєдіяльності;
- консультується з керівником практики від кафедри загальної та практичної психології щодо формування індивідуального плану роботи;
- своєчасно прибуває на базу практики.

Здобувачу вищої освіти створюють безпечні умови праці для проходження практики. У перший день він отримує вступний інструктаж з охорони праці, прослуховує первинний інструктаж на робочому місці (з обов'язковим оформленням у відповідному журналі реєстрації інструктажів) та неухильно їх дотримується.

Під час проходження практики, у процесі виконання будь-яких робіт та під час перебування на території бази практики здобувач вищої освіти дбає про особисту безпеку та здоров'я клієнтів.

Перед початком роботи здобувач вищої освіти оглядає своє робоче місце, звільняє його від зайвих предметів, звертає увагу на небезпечні фактори.

Вимоги безпеки під час проходження практики

Здобувач вищої освіти виконує виключно завдання, які передбачені програмою практики. У разі притягнення здобувача вищої освіти до робіт, які не передбачені програмою практики, йому слід негайно повідомити про це керівника практики від кафедри загальної та практичної психології.

Під час проходження практики **ЗАБОРОНЕНО**:

- порушувати правила внутрішнього трудового розпорядку бази практики;

- залишати робоче місце без дозволу керівника від бази практики;
- відволікати від роботи працівників установи;
- у разі встановлення порушень вимог охорони праці в службовому приміщенні розпочинати чи продовжувати роботу до усунення небезпеки, якщо це загрожує життю та здоров'ю; обов'язково повідомити про це керівника бази практики;
- під час виникнення несправності обладнання (комп'ютера, ксерокса, електроприладів тощо) самостійно їх ремонтувати; натомість потрібно негайно повідомити безпосереднього керівника від бази практики та припинити роботу до усунення недоліків; заборонено виконувати будь-які види ремонтних робіт на робочому місці.

Здобувач вищої освіти зобов'язаний:

- знати і дотримуватись в умовах лабораторного експерименту правил охорони праці, передбачених відповідними правилами, інструкціями, наказами, розпорядженнями;
- під час виконання експериментально-дослідницьких завдань дотримуватися дисципліни праці;
- берегти обладнання й інвентар, що застосовуються для лабораторних дослідів;
- дотримуватись вимог пожежної безпеки під час використання оргтехніки;
- повідомляти керівника бази практики про всі недоліки, які знижують рівень безпеки життєдіяльності (норми освітленості, небезпеку виникнення травм при експлуатації обладнання, інструментів тощо);
- вжити екстрених заходів за умови погіршення стану здоров'я клієнтів (запаморочення, втрата свідомості, кровотеча з носа чи ін.), надати їм необхідну першу (долікарську) допомогу та викликати медичного працівника;
- дбати про особисту безпеку, повідомляти про погіршення стану власного здоров'я під час проходження практики.

Вимоги безпеки в аварійних ситуаціях

Негайно припинити роботу та повідомити керівника від бази практики в разі:

- погіршення здоров'я клієнта або власного стану, отримання травми;
- виникнення пожежі;

- виникнення несправностей у роботі приладів та обладнання, що використовуються для виконання завдань практики;
- вимкнення електроенергії;
- появи запаху газу тощо.

Для усунення аварійної ситуації здобувач вищої освіти виконує вказівки керівника від бази практики, якщо це не призведе до погіршення стану його здоров'я.

Вимоги безпеки після закінчення роботи

Привести в порядок своє робоче місце та передати його керівнику від бази практики.

Після закінчення терміну практики звітувати про виконання програми та індивідуального завдання керівникові від бази практики.

6. ЗМІСТ ПРАКТИКИ

6.1. Програма практики

Змістовий модуль 1. Організація експериментально-дослідницької роботи у закладі

1. Ознайомлення із діяльністю науково-дослідної лабораторії (відділу)

Вивчення організаційної структури науково-дослідної лабораторії (відділу або ін. наукового підрозділу організації). Аналіз напряму науково-дослідних робіт і комплексної теми науково-дослідної лабораторії (відділу). Аналіз пріоритетних напрямів і завдань експериментально-дослідницької діяльності. Ознайомлення з документацією науково-дослідної лабораторії (відділу). Ознайомлення з історією, науковими школами базової установи, основними її науковими досягненнями та внеском у розвиток науки. Ознайомлення з сучасним експериментальним обладнанням.

2. Експериментально-дослідницька робота за запитом керівника від бази практики

Надання допомоги керівникові від бази практики відповідно до його плану наукової (експериментально-дослідницької) роботи.

Змістовий модуль 2. Організація індивідуальної експериментально-дослідницької роботи

1. Планування індивідуальної експериментально-дослідницької роботи в умовах науково-дослідної лабораторії (відділу) закладу

Планування експериментально-дослідницької роботи. Складання індивідуального плану роботи. Узгодження плану роботи з керівником від бази практики. Затвердження індивідуального плану роботи керівником практики.

2. Методологічний і теоретичний аналіз проблеми за темою кваліфікаційної роботи

Визначення мети, предмету, об'єкту, завдань і гіпотези дослідження. Опанування методів наукового дослідження. Робота в бібліотеці, з Інтернет-ресурсами, самопідготовка. Оформлення бібліографії згідно вимог.

3. Організація і проведення емпіричного дослідження за програмою кваліфікаційної роботи

Складання програми констатувального експерименту. Підбір, кількісний і демографічний опис вибірки для проведення експериментального дослідження. Підбір та обґрунтування психологічного інструментарію для експериментального дослідження. Проведення експериментального дослідження. Опрацювання й інтерпретація результатів дослідження.

4. Організація формульовального експерименту дослідження за програмою кваліфікаційної роботи

Складання програми формульовального експерименту. Визначення напрямів психологічної роботи в умовах формульовального етапу дослідження. Впровадження наукових розробок та їх науково-практична інтерпретація. Розроблення практичних рекомендацій за результатами формульовального дослідження.

5. Апробація кваліфікаційної роботи

Підготовка наукової статті для опублікування в журналі, збірнику за результатами проведеного емпіричного дослідження. Участь у міжнародній (всеукраїнській, регіональній) науково-практичній конференції. Підготовка наукової доповіді, тез до конференції.

6. Виконання навчально-дослідних завдань із фахових дисциплін

Вибір навчально-дослідних завдань із запропонованого переліку відповідно до індивідуальної теми роботи (див. навчально-дослідні завдання

з клінічної психології, психологічної реабілітації, психології управління, психології коучингу та ін.). Виконання навчально-дослідних завдань.

7. Підведення підсумків практики

Формулювання загальних висновків та їх узгодження із завданнями експериментально-дослідницької переддипломної практики. Підготовка звітної документації до захисту практики. Ознайомлення з критеріями оцінювання практики. Захист практики.

6.2. Планування експериментально-дослідницької переддипломної практики

Таблиця 6.1

Календарний план практики

№ з/п	Зміст роботи	К-ть годин	Форми і методи організації діяльності	Форма звіту
Перший тиждень до початку практики (10 год.)				
1.	Проведення настановної конференції з практики	2	Участь у настановній конференції з практики	Запис завдань практики у щоденнику
2.	Консультації протягом всього періоду практики	8	Отримання консультацій у керівників від кафедри та баз практики	Використання отриманих даних для виконання практичних завдань
Перший тиждень (40 годин)				
3.	Планування індивідуальної експериментально-дослідницької роботи в умовах науково-дослідної лабораторії (відділу) закладу	10	Складання індивідуального плану роботи. Узгодження плану роботи з керівником від бази практики. Затвердження індивідуального плану роботи керівником практики.	Індивідуальний план роботи
4.	Вивчення організаційної структури науково-дослідної лабораторії (відділу або ін. наукового підрозділу організації).	10	Відвідування науково-дослідної лабораторії. Бесіда з керівником лабораторії.	Індивідуальний план роботи

Продовження таблиці 6.1

5.	Ознайомлення з документацією науково-дослідної лабораторії (відділу).	10	Аналіз службової документації науково-дослідної лабораторії (відділу): плани роботи, звіти, наукова продукція, видавнича діяльність, міжнародна співпраця.	Аналіз службової документації у щоденнику
6.	Експериментально-дослідницька робота за запитом керівника від бази практики.	10	Надання допомоги керівникові від бази практики відповідно до його плану наукової (експериментально-дослідницької) роботи.	Звіт про надані форми допомоги.
<i>Другий тиждень (40 год.)</i>				
7.	Методологічний і теоретичний аналіз проблеми за темою кваліфікаційної роботи.	15	Опанування методів наукового дослідження. Робота в бібліотеці, з Інтернет-ресурсами, самопідготовка. Оформлення бібліографії згідно вимог.	Експериментальні методики вивчення особистості. Констатувальне дослідження за програмою кваліфікаційної роботи.
8.	Організація і проведення емпіричного дослідження за програмою кваліфікаційної роботи.	15	Проведення експериментального дослідження. Опрацювання та інтерпретація результатів дослідження.	Протоколи психологічного дослідження.
9.	Експериментально-дослідницька робота за запитом керівника від бази практики	10	Надання допомоги керівникові від бази практики відповідно до його плану наукової (експериментально-дослідницької) роботи.	Звіт про надані форми допомоги.
<i>Третій тиждень (40 год.)</i>				
10.	Організація формуального експерименту дослідження за програмою кваліфікаційної роботи	15	Складання програми формуального експерименту. Визначення напрямів психологічної роботи в умовах формуального етапу дослідження. Розроблення практичних рекомендацій за результатами формуального дослідження.	Програма формуального експерименту дослідження.

Продовження таблиці 6.1

11.	Виконання навчально-дослідних завдань із фахових дисциплін	15	Вибір та виконання навчально-дослідних завдань із запропонованого переліку відповідно до індивідуальної теми.	Індивідуальний план роботи
12.	Експериментально-дослідницька робота за запитом керівника від бази практики	10	Надання допомоги керівникові від бази практики відповідно до його плану наукової (експериментально-дослідницької) роботи.	Звіт про надані форми допомоги

Четвертий тиждень (40 год.)

13.	Апробація кваліфікаційної роботи.	20	Підготовка наукової статті для опублікування в журналі, збірнику за результатами проведеного емпіричного дослідження. Участь у міжнародній (всеукраїнській, регіональній) науково-практичній конференції.	Матеріали у збірнику наукових праць, матеріали міжнародних конференцій.
14.	Експериментально-дослідницька робота за запитом керівника від бази практики.	10	Надання допомоги керівникові від бази практики відповідно до його плану наукової (експериментально-дослідницької) роботи.	Звіт про надані форми допомоги.
15.	Підведення підсумків практики.	10	Формулювання загальних висновків та їх узгодження із завданнями експериментально-дослідницької переддипломної практики. Підготовка звітної документації до захисту практики.	Звіт про практику

Перший тиждень після завершення практики (4 год.)

№ з\п	Зміст роботи	К-ть годин	Терміни
1.	Впорядкування і здача робочої документації	2	Понеділок-серeda

Продовження таблиці 6.1

2.	Захист практики перед комісією, створеною на кафедрі	2	Четвер
Другий тиждень після завершення практики (6 год.)			
3.	Підготовка до звітної конференції	4	Понеділок-серeda
4.	Участь у звітній конференції за результатами практики	2	Четвер

7. Індивідуальні завдання

Мета індивідуальних завдань спрямована на дослідження актуальних теоретичних і практичних проблем з дисциплін, опанованих на 3-4 курсах навчальної підготовки у закладі вищої освіти. Основними з них є «Клінічна психологія», «Основи психотерапії», «Психологія коучингу», «Психологічна реабілітація», «Психологія екстремальних ситуацій», «Юридична психологія», «Психологія управління». Під час виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань здобувачі вищої освіти вивчають практичний досвід роботи психолога, засвоюють інноваційні технології його діяльності. Навчально-дослідна робота практикантів полягає у розвитку в них умінь пошукової, дослідницької діяльності, а також у формуванні вмінь ефективного використання цих методів на практиці.

Орієнтовна тематика індивідуальних завдань

Індивідуальні завдання мають навчально-дослідний характер. Вони пропонуються із циклу тих дисциплін, які було опановано під навчання у попередніх семестрах. Здобувачам вищої освіти пропонується обирати індивідуальні завдання самостійно з урахуванням власних інтересів. Для цього запропоновано перелік питань відповідно до таких дисциплін:

Клінічна психологія (завдання на вибір):

1. Охарактеризуйте вплив соматичних хвороб на психіку. Опишіть приклади психосоматичних захворювань.

2. Складіть план-конспект заходу з психологічної просвіти для медичних працівників з питань встановлення комунікації із дітьми-жертвами насилля.
3. Охарактеризуйте психосоматичні розлади у підлітків та юнаків.
4. Охарактеризуйте психосоматичні розлади в осіб похилого і старечого віку.

Основи психотерапії (завдання на вибір):

1. Підготуйте техніки екзистенційної психотерапії, які використовуються для подолання почуття меншовартості у підлітків.
2. Підберіть техніки нейролінгвістичного програмування, які використовуються для формування комунікативної компетентності.
3. Підберіть техніки поведінкової терапії, які використовуються в умовах групового тренінгу для подолання соціальної тривожності.
4. Розробіть психограму особистості спеціаліста в ігровій терапії.

Психологія коучингу (завдання на вибір):

1. Охарактеризуйте етичні стандарти та компетенції професійних коучів.
2. Опишіть застосування принципу SMART у постановці мети та реалізації психологічного коучингу.
3. Розкрийте проблеми оцінки ефективності психологічного коучингу.
4. Представте технології побудови ефективної комунікації у коучинговому процесі.
5. Обґрунтуйте методику подолання опору та заперечень у коучинговому процесі.
6. Обґрунтуйте методику тайм-менеджменту як корекцію стратегій управління часом.
7. Охарактеризуйте функції психологічного коучингу в управлінні.

Психологічна реабілітація (завдання на вибір):

1. Опишіть особливості психологічної реабілітації військовослужбовців.
2. Обґрунтуйте принципи надання психологічної допомоги постраждалим внаслідок психотравмівних ситуацій.
3. Охарактеризуйте рівні підтримки психічного здоров'я постраждалих у надзвичайних та екстремальних ситуаціях.
4. Опишіть психологічні засади подолання наслідків психотравми осіб, що пережили насилля.

5. Розробіть алгоритм надання невідкладної психологічної допомоги у різних кризових ситуаціях.
6. Проаналізуйте особливості переживання психологічних травмливих ситуацій внутрішньо переміщеними особами.
7. Охарактеризуйте психотравмівні наслідки перебування в екстремальних ситуаціях, пов'язаних із воєнною окупацією.

Психологія екстремальних ситуацій (завдання на вибір):

1. Опишіть посттравматичний стресовий розлад та його причини.
2. Охарактеризуйте психічні розлади, які виникають внаслідок дії екстремальних ситуацій.
3. Охарактеризуйте техніки екстреної психологічної допомоги.
4. Охарактеризуйте психогенні порушення при стихійних лихах і катастрофах.

Юридична психологія (завдання на вибір):

1. Відобразіть психологічні особливості злочинця та злочинної діяльності.
2. Дайте порівняльну оцінку психологічних особливостей діяльності прокурора і захисника (адвоката).
3. Ознайомте із значенням і роллю психологічної консультації в кримінальному процесі і судово-психологічній експертизі.
4. Охарактеризуйте методи психологічного впливу на особистість засудженого в процесі перевиховання.
5. Проаналізуйте особливості діяльності психологічної служби щодо виправлення поведінки засуджених.

Психологія управління (завдання на вибір):

1. Здійсніть психологічний аналіз управлінських функцій керівника.
2. Обґрунтуйте психологічні особливості стилів і типів керівництва.
3. Визначте рівні психологічної готовності керівників до управління організацією.
4. Сформулюйте психологічні засади ефективного ділового та управлінського спілкування в організації.
5. Розкрийте проблему професійного вигорання у керівників і шляхи її подолання.

Орієнтовними формами навчально-дослідної роботи здобувачів вищої освіти є:

1. Розроблення програм психодіагностичної роботи і проведення психологічного дослідження.
2. Розроблення програм психокорекційної роботи.
3. Розроблення програм психологічних і соціально-психологічних тренінгів.
4. Підготовка конспектів психологічних занять.
5. Розроблення кейс-технологій відповідно до проблематики.
6. Розроблення заходів з психологічної просвіти.
7. Підготовка психопрофілактичних заходів.
8. Розроблення рекомендацій відповідно до психологічної проблеми.
9. Написання рефератів.
10. Написання есе.

8. Вимоги до звіту про практику

Основним документом здобувачів вищої освіти є **звіт**, який оформляють відповідно до вимог програми практики. Письмовий звіт разом з іншими документами, що передбачені програмою практики (щоденником, індивідуальними завданнями та ін.) подають на рецензування керівникові практики від кафедри. Документація з практики передбачає пред'явлення здобувачем вищої освіти кейс-папки, що містить такі розділи:

Кейс 1: Щоденник практики.

Кейс 2: Аналіз діяльності науково-дослідної лабораторії, у якій здобувач вищої освіти проходив практику.

Кейс 3: Експериментально-дослідницька робота за запитом керівника від бази практики.

Кейс 4: Програма та протоколи констатувального етапу наукового дослідження за темою кваліфікаційної роботи.

Кейс 5: Програма та результати проведення формувального етапу наукового дослідження за темою кваліфікаційної роботи.

Кейс 6: Апробація кваліфікаційної роботи (наукова стаття, наукова доповідь, тези до конференції).

Кейс 7: Індивідуальні завдання із фахових дисциплін (за вибором).

Кейс 8: Звіт (висновок) про практику.

Щоденник практики є обов'язковим звітним документом. Кожний здобувач впродовж періоду практики повинний вести щоденні записи. У щоденнику слід зафіксувати таку інформацію:

- вказати терміни практики;
- поставити позначку про прибуття та вибуття з бази практики (з підписом керівника науково-дослідної лабораторії та печаткою установи);
- виконати індивідуальне планування роботи;
- здійснювати щоденний опис проведеної роботи;
- розмістити відгук керівника від бази практики про роботу здобувача вищої освіти (з обов'язковим засвідченням печаткою).

Звіт (висновок) про практику повинний мати наскрізну нумерацію сторінок, бути підписаним здобувачем вищої освіти та керівником від бази практики. У ньому містяться відомості про виконання усіх розділів програми експериментально-дослідницької переддипломної практики. У звіті мають бути висвітлені такі питання:

1. Загальні відомості про практику.
2. Вивчення організаційної структури науково-дослідної лабораторії (відділу або ін. наукового підрозділу організації).
3. Організація і проведення емпіричного дослідження за програмою кваліфікаційної роботи.
4. Організація формувального експерименту дослідження за програмою кваліфікаційної роботи.
5. Апробація кваліфікаційної роботи.
6. Виконання навчально-дослідних завдань із фахових дисциплін.
7. Висновки.

9. Критерії оцінювання результатів практики та визначення рівня сформованості компетентностей

Аналіз діяльності здобувачів вищої освіти та їхньої робочої документації здійснюють керівники практики від кафедри загальної та практичної психології, котрі безпосередньо керують практикою студентів. Участь в оцінюванні беруть керівники від баз практики: у своєму відгуку вони вказують оцінку, яку пропонують за виконання завдань, передбачених програмою практики.

Під час такого комплексного оцінювання враховується характер і рівень виконаних завдань (репродуктивний, інтерпретативний, творчий). Оцінюється ведення щоденника практики, виконання завдань за запитом керівника від бази практики, оформлення результатів емпіричного дослідження, самостійне проведення індивідуальних завдань (див. таблицю 9.1).

**Критерії оцінювання експериментально-дослідницької
переддипломної практики**

Рівні навчальних завдань	№ з/п	Зміст виконаної роботи	Кількість балів
I рівень, репродуктивний		Ведення щоденника. Позитивний відгук керівника від бази практики у щоденнику.	1–12 балів
		Результати ознайомлення із діяльністю науково-дослідної лабораторії.	1–12 балів
II рівень, інтерпретативний		Експериментально-дослідницька робота за запитом керівника від бази практики.	1–12 балів
III рівень, творчий (проведення індивідуальних навчально-дослідних завдань)		Розроблення програми та підготовка протоколів констатувального етапу наукового дослідження за темою кваліфікаційної роботи.	1–12 балів
		Розроблення програми та результати проведення формульовального етапу наукового дослідження за темою кваліфікаційної роботи.	1–12 балів
		Апробація кваліфікаційної роботи (наукова стаття, наукова доповідь, тези до конференції).	1–12 балів
		Виконання індивідуальних завдань із фахових дисциплін (за вибором).	
Загальні критерії		Звіт (висновок) про практику	1–12 балів
	9.	Додаткові (заохочувальні) бали (участь в настановній та звітній конференціях, доповіді, відео- або фотозвіт про практику та ін.)	1–4 бали
		Загальна сума балів	100
		Штрафні бали	1–4 бали

*Критерії поточного оцінювання
(за 12-бальною системою)*

Максимальний бал за кожний правильно виконаний розділ роботи (кейс) з практики приймається рівним 12.

Оцінка «відмінно» (10–12) – здобувач вищої освіти вільно використовує набуті теоретичні знання під час аналізу практичного матеріалу, виконання експериментально-дослідницьких і фахових завдань (10), демонструє високий рівень експериментально-дослідницьких і практичних компетенцій (11), проявляє самостійність і творчість під час виконання індивідуальних завдань (12).

Оцінка «добре» (7–9) – здобувач вищої освіти на середньому (7) або вище середнього (8) рівнях засвоює необхідні практичні навички, демонструє на практиці експериментально-дослідницькі та фахові компетенції (9).

Оцінка «задовільно» (4–6) – здобувач вищої освіти виконує експериментально-дослідницькі завдання частково (4); проявляє недостатньо стабільні вміння і частково опановує експериментально-дослідницькі навички (5); плутає поняття і має не повною мірою сформовані експериментально-дослідницькі та фахові компетенції (6).

Оцінка «незадовільно» (0–3) – здобувач вищої освіти не демонструє професійне мислення і на низькому рівні опановує експериментально-дослідницькі компетентності (3), не орієнтується у завданнях практики і демонструє експериментально-дослідницькі компетентності в поодинокому форматі (2); подає окремі фрагменти виконання експериментально-дослідницьких завдань (1); не подає звітну документацію з практики взагалі (0).

Поточне оцінювання практики (36 балів)

- Ведення щоденника. Позитивний відгук керівника від бази практики.
- Результати ознайомлення із діяльністю науково-дослідної лабораторії.
- Експериментально-дослідницька робота за запитом керівника від бази практики.

Організація індивідуальної

експериментально-дослідницької роботи (48 балів)

- Розроблення програми та підготовка протоколів констатувального етапу наукового дослідження за темою кваліфікаційної роботи.
- Розроблення програми та результати проведення формувального етапу наукового дослідження за темою кваліфікаційної роботи.
- Апробація кваліфікаційної роботи (наукова стаття, наукова доповідь, тези до конференції).
- Виконання індивідуальних завдань із фахових дисциплін (за вибором).

Звіт (висновки) про практику (12 балів)

Додаткові бали (4 бали)

Додаткові (заохочувальні) бали нараховуються за:

- участь у конференціях з практики (настановній та звітній);

- виступ з доповіддю на звітній конференції з експериментально-дослідницької переддипломної практики;
- наявність публікацій у збірниках наукових праць (наукових конференцій) з питань практики чи проведеного наукового дослідження під час практики;
- регулярне своєчасне виконання усіх видів робіт, визначених робочою програмою практики.

Штрафні бали (-4 бали)

Штрафні бали (зі знаком «мінус») нараховуються за:

- несвоєчасне подання на перевірку робочої документації;
- пропуски без поважних причин;
- порушення режиму установи, що є базовою для проходження практики;
- порушення принципів Етичного кодексу психолога під час роботи з клієнтами.

Рейтингова оцінка з практики: 100 балів

Відповідність шкал оцінювання досягнень здобувачів вищої освіти з практики відображено у таблиці 9.2.

Таблиця 9.2

**Таблиця відповідності шкал оцінювання
досягнень здобувачів вищої освіти з практики**

Рейтингова оцінка з практики	Підсумкова оцінка за шкалою ECTS	Рекомендовані системою ECTS статистичні значення (у %)	Підсумкова залікова оцінка за національною шкалою
90-100	A (відмінно)	10	зараховано
82-89	B (дуже добре)	25	
75-81	C (добре)	30	
67-74	D (задовільно)	25	
60-66	E (достатньо)	10	
35-59	FX (незадовільно з можливістю повторного проходження практики)		не зараховано
34 і менше	F (незадовільно з обов'язковим проведенням додаткової роботи під час повторного проходження практики)		

10. Порядок підбиття підсумків практики

Після завершення практики здобувачі вищої освіти здають робочу документацію та звітують про виконану роботу. Вони подають до захисту письмові звіти, підписані керівниками від баз практики. Письмовий звіт є основним документом з практики.

Захист проводиться у день, встановлений керівником від кафедри, але не пізніше перших десяти днів після завершення практики. До нього допускають здобувачів вищої освіти, які виконали всю робочу програму та здали необхідну документацію. Кожному практиканту надають слово для повідомлення про зміст виконаної роботи та висловлення пропозицій щодо підвищення ефективності експериментально-дослідницької переддипломної практики. Після звіту керівники практики від кафедри дають запитання, що стосуються змісту виконаної роботи.

Формою захисту експериментально-дослідницької переддипломної практики є диференційований залік, який проводиться перед комісією у складі завідувача кафедри, керівників практики від кафедри, провідного фахівця навчального відділу з питань проходження практики. Після виступів комісія обговорює звіти та вирішує питання про зарахування практики кожному здобувачеві вищої освіти. Відмітки про диференційований залік вносяться до заліково-екзаменаційної відомості і залікової книжки за підписом керівників практики від кафедри. Здобувачеві вищої освіти, який не виконав програму практики з поважних причин, підтверджених документально, може бути надано право на проходження практики повторно за умов, визначених Університетом та погоджених із базою практики. Здобувача вищої освіти, який вдруге отримав негативну оцінку з практики, відраховують з Університету. Здобувача вищої освіти, який не виконав програму практики без поважних причин або отримав оцінку «не зараховано»/«незадовільно» за результатами захисту звіту про практику, відраховують з Університету за невиконання навчального плану.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Експериментальна психологія : курс лекцій / уклад. О.В. Романенко. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. 146 с.
2. Максименко С.Д. Експериментальна психологія. Київ : ЦУЛ, 2019. 360 с.
3. Гоцуляк Н.Є., Шпортун О.М. Методика наукових досліджень в психології : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Вид. Ковальчук О.В., 2020. 152 с.
4. Система практик у професійній підготовці психологів : навч.-метод. посіб. / за ред. Г.К. Радчук. Тернопіль : ТНПУ, 2017. 416 с.
5. Сімко Р.Т. Експериментальна психологія : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Вид. Ковальчук О.В., 2021. 198 с.

Допоміжна

6. Андрушко Я.С. Психокорекція : навч.-метод. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2017. 212 с.
7. Малкова Т.М. Візуальна психодіагностика. Київ : Державний університет телекомунікацій, 2018. 132 с.
8. Практикум з психології: психодіагностичні методики для самопізнання / упор. І.М. Періг. Тернопіль : Тайп, 2017. 116 с.
9. Психологічні технології ефективного функціонування та розвитку особистості : монографія / за ред. С.Д. Максименка, С.Б. Кузікової, В.Л. Зливкова. Суми : СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2019. 538 с.
10. Резван О. О. Практикум із психології : навч. посіб. Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекедова, 2019. 157 с.
11. Сидоренко О.Б. Практикум з вікової та педагогічної психології. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. 262 с.
12. Столяренко О.Б., Бабюк Т.Й. Методи психолого-педагогічного дослідження: навч. посіб. Кам'янець-Подільський : ПП Медобори-2006, 2019. 142 с.
13. Татьянчиков А.О. Основи психокорекції : навчально-методичні рекомендації (в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра факультету психології, політології та соціології). Одеса : Фенікс, 2021. 40 с.
14. Федорчук В.М. Тренінг особистісного зростання. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 250 с.
15. Чала Ю.М., Шахрайчук А.М. Психодіагностика : навч. посіб. Харків : НТУ «ХПІ», 2018. 246 с.
16. Чала Ю.М., Шахрайчук А.М. Психодіагностика : навч. посіб. Харків : НТУ«ХПІ», 2018. 246 с.

17. Mayrhofer R., Kuhbandner C., Lindner C. The Practice of Experimental Psychology: An Inevitably Postmodern Endeavor. *Frontiers in Psychology*. 2020. №11. P.612–805. URL : <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33584447/>
18. Shaughnessy J., Zechmeister E., Zechmeister J. *Research Methods in Psychology*. New York : McGraw Hill. 2014. 512 p.
19. Tiglao K. *Laboratory manual for experimental psychology*. Edition : Bookprint, 2019. 120 p.
20. Titchener E.B. *Experimental Psychology* : in 2 vol. London : Forgotten Books, 2018. Vol. 2 : A Manual of Laboratory Practice (Classic Reprint) Paperback. 632 p.
21. White M.G. Why human subjects research protection is important. *The Ochsner Journal*. 2020. №20 (1). P. 16–33.
22. Roberts J. *Professional Skills for Psychology: textbook*. Newbury Park: SAGE Publications Ltd, 2022. 192 p.

Інтернет-ресурси

23. Електронний каталог бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. URL : <https://library.kpnu.edu.ua/ufd/>
24. Інформаційна база професійного інструментарію фахівців психологічної служби системи освіти України. URL : https://docs.google.com/document/d/1jjQzAxFTFXdzVBaYu5OхсрqMz9gхhmtz_IsEJDisfnM/edi
25. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/node/2116>
26. Психологічна служба : Психологічна підтримка дітей URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/psihologichna-sluzhba>
27. Хмельницький обласний навчально-методичний центр психологічної служби : На допомогу фахівцям психологічної служби. URL : <https://sites.google.com/site/hmelnocppsр/на-допомогу-фахівцям-психологічної-служби?authuser=0>

ДОДАТКИ

Додаток А

Взірець виконання звіту

ЗВІТ

здобувача вищої освіти _____ групи

спеціальності _____

факультету спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

(прізвище, ім'я, по-батькові)

про проходження експериментально-дослідницької переддипломної
практики в _____

(назва установи)

Терміни проходження практики з _____ до _____ 20__ року

Здобувач вищої освіти _____

(підпис)

(ПІБ)

Керівник від бази практики _____

(підпис)

(ПІБ)

Зміст звіту

1. Загальні відомості про практику: місце і терміни проходження практики; аналіз основних психологічних проблем, які зустрічаються у базовому для проходження практики закладі.

2. Вивчення організаційної структури науково-дослідної лабораторії (відділу або ін. наукового підрозділу організації): аналіз напряму науково-дослідних робіт і комплексної теми науково-дослідної лабораторії (відділу); аналіз пріоритетних напрямів і завдань експериментально-дослідницької діяльності.

3. Організація і проведення емпіричного дослідження за програмою кваліфікаційної роботи: програма констатувального експерименту; кількісний і демографічний опис вибірки для проведення експериментального дослідження; обґрунтування психологічного інструментарію для експериментального дослідження; опрацювання й інтерпретація результатів дослідження.

4. Організація формувального експерименту дослідження за програмою кваліфікаційної роботи: програма формувального експерименту; розроблені практичні рекомендації за результатами формувального дослідження.

5. Апробація кваліфікаційної роботи: матеріали у збірнику наукових праць, матеріали міжнародних конференцій.

6. Виконання навчально-дослідних завдань із фахових дисциплін: тематика та зміст індивідуальних навчально-дослідних завдань; особливості їх проведення.

7. Висновки: результати експериментально-дослідницької переддипломної практики (що дала практика: оволодіння новими знаннями; формування вмінь використовувати наявні знання у роботі з клієнтами); позитивні аспекти в організації практики; виявлені недоліки та шляхи їх подолання; пропозиції щодо підвищення ефективності проведення практики.

Взірець оформлення титульної сторінки щоденника практики

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка

ЩОДЕННИК ПРАКТИКИ

(вид практики)

(назва практики)

здобувача вищої освіти _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

Факультет _____

Кафедра _____

Ступінь вищої освіти _____

Освітньо-професійна програма _____

Спеціальність _____

курс, семестр, група _____

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Навчальне електронне видання

ГОНЧАРУК Наталія Миколаївна

доктор психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної та практичної психології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

ОНУФРІЄВА Ліана Анатоліївна

доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та практичної психології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

ЧАЙКОВСЬКА Оксана Миколаївна

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної та практичної психології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКА ПЕРЕДИПЛОМНА ПРАКТИКА

**Методичні рекомендації для здобувачів вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня спеціальності 053 Психологія**

Електронне видання

Підписано 14.12.2022. Гарнітура "Arial".
Об'єм даних 0,7. Обл.-вид. арк. 1,3. Зам. № 1002.

Видавець і виготовлювач Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка, вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32300

Свідоцтво про внесення до державного реєстру суб'єктів видавничої справи
серії ДК № 3382 від 05.02.2009 р.